

14-dars. CMSDA MAQSADGA YO'NALTIRILGAN WEB-SAYTLARNI YARATISH

WordPress Web-sayt yaratish uchun eng mashhur CMS platformalardan biridir. WordPress yordamida turli murakkablikdagi tashrif saytlari, shaxsiy bloglar, xizmat ko'stish saytlari, ko'p sahifali internet do'konlari, biznes loyihamar uchun saytlarni yaratish mumkin. Eng mashhur CMS imkoniyatlaridan foydalanishni o'rganib olganingizdan keyin, nafaqat o'zingiz uchun, balki buyurtma asosida ham sayt yaratishingiz va mavjud loyihalarni qo'llab-quvvatlash orqali daromad topishingiz mumkin. E'tibor bering, WordPress platformasida faoliyat yuritadigan mutaxassislarga bugungi kunda mehnat bozorida talab katta!

BUNI BILASIZMI?

- CMS platformalar qanday o'rnatiladi?
- CMS platformalarni o'rnatish uchun kompyuterlarga qanday texnik talab qo'yiladi?

TAYANCH TUSHUNCHALAR

- Local web-server – mijozdan kelayotgan so'rovlarni qabul qilib olib, ularga mos javoblarni jo'natadigan dastur.

DIQQAT

CMS platformalar keng funksional xususiyatlarga ega bo'lib, ular konstruktur kabi bloklardan maqsadga yo'naltirilgan saytlarni yaratishda yordam beradi. CMSni shartli ravishda quyidagi qismlarga ajratish mumkin:

- sayt tarkibi, foydalanuvchilar va boshqa muhim obyektlar haqida ma'lumotlar joylashgan ma'lumotlar bazasi;
- sahifalarni tez va oson yaratishda yordam beradigan vizual muharrir;
- turli mavzulardagi dizayn va tuzilmalarga ega shablonlar;
- saytg'a qo'shimcha funksiyalarni qo'shish imkonini beruvchi modul va pluginlar.

Maqsadga yo'naltirilgan sayt yaratish uchun CMS platformalaridan biri – WordPress platformasini qanday o'rnatish kerakligini ko'rib chiqamiz.

WordPress platformasini o'rnatish va undan foydalanishni uch xil usul bilan amalga oshirish mumkin.

Birinchi usul: Wordpress platformasida sayt yaratishni endi boshlayotgan foydalanuvchilar uchun bepul xosting taklif etilgan bo'lib, bunda WordPress.com orqali ro'yxatdan o'tish va sayt yaratish mumkin.

**TAYANCH
TUSHUNCHALAR**

- **Hosting** (xosting) – sayt uchun joy ajratib beruvchi xizmat turi. Har qanday sayt biror serverda joylashtiriladi va muayyan hajmdagi joyni egallaydi.
- **Domain (domen) nomi** – lokal yoki global tarmoq (internet) serverlaridan birida joylashgan sayting manzili yoki nomi. Domen orqali sayt joylashgan xosting va baza bilan bog'lanish mumkin.

ESLAB QOLING

WordPress.com – bepul xosting. U xosting va domen uchun pul to'lamagan holda WordPress platformasida sayt yaratish imkoniyatini beradi.

WordPress.org – WordPressning rasmiy sayti. U platformaning oxirgi versiyasini yuklab olish orqali mustaqil tanlangan xosting yoki kompyuter lokal serverida sayt yaratish imkoniyatini beradi.

Ikkinchи usul: kompyuterda joylashgan lokal web-serverga platforma о'rnatishdan iborat. Lokal web-server – uchta dasturiy mahsulot (web-server: Apache va b.; web-dasturlash tili yoki interpreter: PHP va b.; ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi: MySQL va b.)ning jamlangan, o'zaro bog'langan va sozlangan to'plami, masalan, Xampp, OpenServer, Denwer.

Kompyuterga lokal web-server to'plamidan birortasi о'rnatilganidan so'ng, platforma dasturiy ta'minot oxirgi versiyasini rasmiy sayt manzili (masalan, wordpress.org)dan yuklab oladi va о'rnatadi.

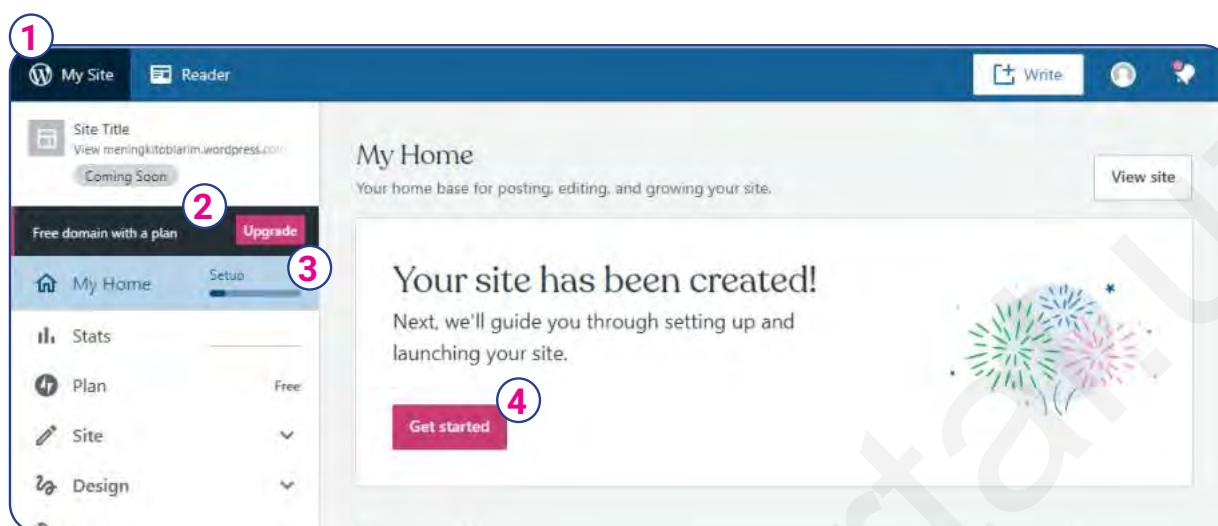
Uchinchi usul: agar ro'yxatdan o'tkazilgan xosting va domen mayjud bo'lsa, platforma dasturiy ta'minot oxirgi versiyasini rasmiy sayt manzilidan (masalan, wordpress.org) yuklab oladi. Yuklab olingan platforma masofadan boshqariluvchi server (xosting)ga ko'chiriladi va о'rnatiladi.

**WordPress.com taklif etgan bepul xosting
yordamida sayt yaratish**

1. WordPress.com saytida ro'yxatdan o'tiladi.
2. **MySite** bo'limiga o'tib, **Create site** tugmachasi bosiladi (1).
3. Ochilgan muloqotli oynada domen uchun nom yoziladi (masalan, meningkitoblarim). Pullik va bepul taklif etilgan domen nomlaridan biri tanlanadi. Masalan, meningkitoblarim.wordpress.com domen nomi free (bepul) sifatida ko'rsatilgan **Select** tugmachasi orqali ushbu domenni tanlaymiz.
4. **MyHome** (3) bo'limida *Your site has been Created!* xabari paydo bo'ladi va saytni sozlash uchun **Get started** tugmachasi tanlanadi (4). Keyingi qadamda pullik va bepul variantlar taklif etiladi, bepul variantni tanlash uchun **Start with a free site** tanlanadi.
5. **MyHome** bo'limi yordamida sayt nomi va menuy nomlari kiritiladi va tahrirlanadi (3).
6. **Free domain with a plan** (2) yordamida kompyuter, planshet va mobil telefondagи qurilmalariga mos sayt umumiyl interfeysi ko'rib chiqish mumkin.

14-DARS. CMSDA MAQSADGA YO'NALTIRILGAN WEB-SAYTLARNI YARATISH

47

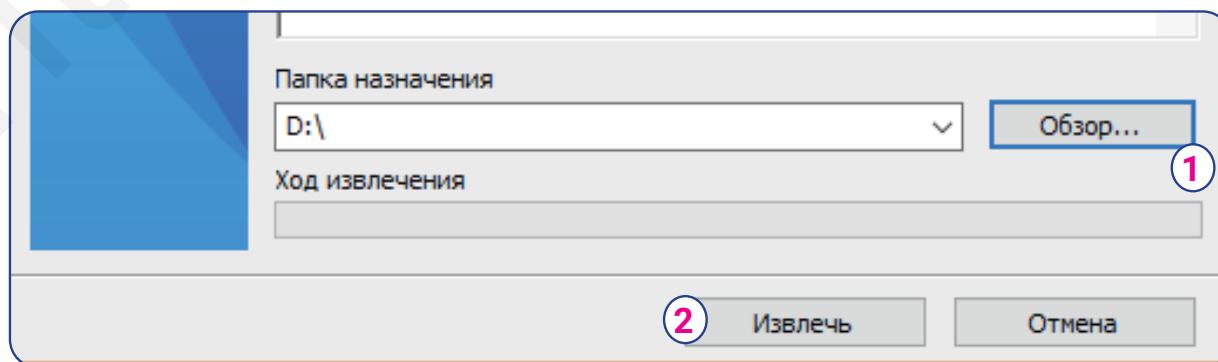

Lokal web-serverga maqsadga yo'naltirilgan sayt uchun platforma o'rnatish bir necha bosqichda amalga oshiriladi:

- 1) kompyuterga lokal web-server to'plami o'rnatiladi;
- 2) maqsadga yo'naltirilgan sayt uchun ma'lumotlar bazasi yaratiladi;
- 3) sayt domenining nomi lokal web-server domenlari ro'yxatiga qo'shiladi;
- 4) sayt uchun platforma o'rnatiladi.

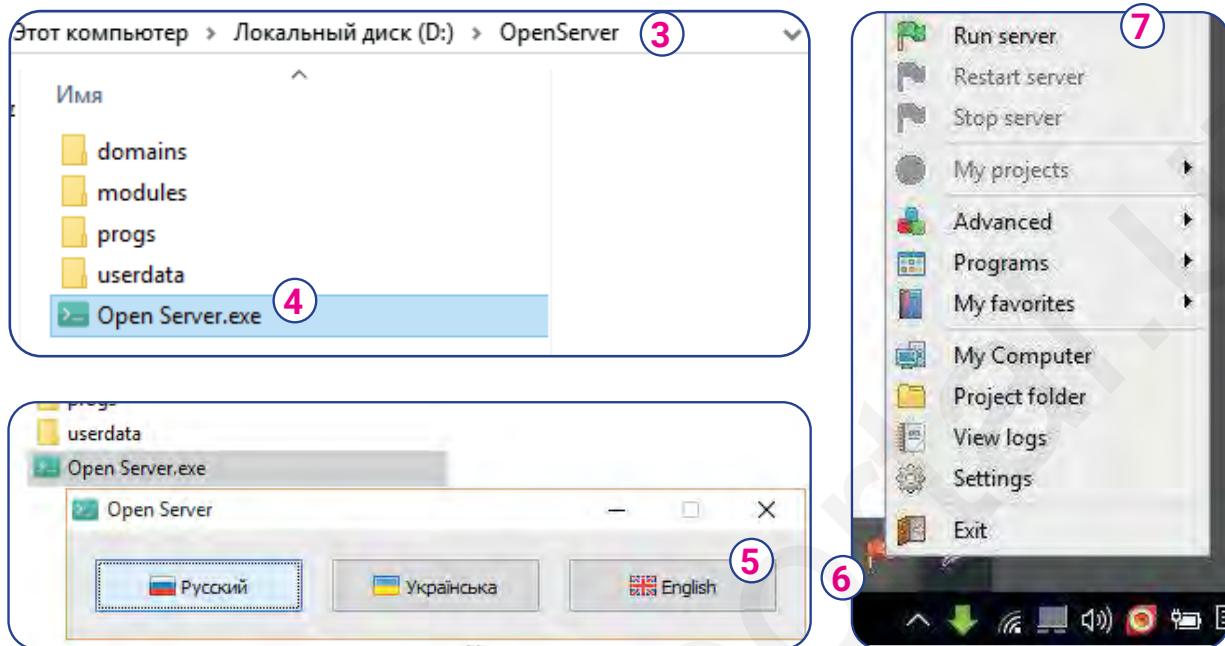
OpenServer lokal web-server to'plamini o'rnatish

1. OpenServer rasmiy sayti (<https://ospanel.io/>) orqali kompyuter operatsion tizimiga mos dasturiy ta'minot kompyuterga yuklab olinadi.
2. OpenServer o'rnatgichi ishga tushirilib, **Папка назначения** bo'limida **Обзор...** orqali D:\ lokal disk ko'ssatiladi (1) va **Извлечь** tugmachasi bosiladi (2).
3. Kompyutering OpenServer o'rnatilgan D:\ lokal diskiga kiriladi va OpenServer papkasi ochiladi (3).
4. OpenServer.exe fayli ishga tushirilib (4), til (birinchi marta ishga tushirilganda ushbu oyna chiqadi, keyingilarida esa chiqmaydi) tanlanadi. Masalan, **English** (5).
5. OpenServerni ishga tushirish (yoki yoqish) uchun ish stolining o'ng pastki burchagida menuy (bayroqcha)ni bosib (6), kontekst menyudan **Run server** buyrug'i tanlanadi (7).

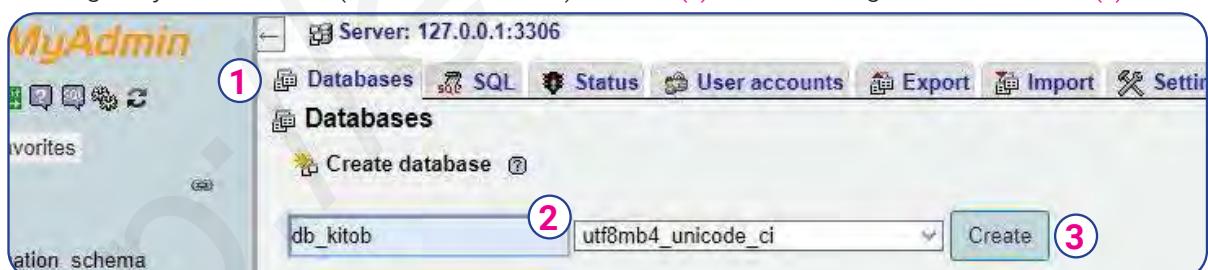
48

III BOB. CMS – KONTENTNI BOSHQARUV TIZIMLARI

Maqsadga yo'naltirilgan sayt platformasi uchun ma'lumotlar bazasini yaratish

1. OpenServer ishga tushganligi (**Run server** buyrug'i amalga oshganligi) tekshiriladi.
2. OpenServer menyusi (bayroqcha)ni bosib, **Anvanced** bo'limidan **PhpMyAdmin** tanlanadi.
3. Ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimiga login (root) va parol (root) kiritiladi.
4. **Databases** bo'limiga o'tib (1), sayt ma'lumotlar bazasi uchun baza yaratiladi. **Database name** bo'limiga sayt bazasi nomi (masalan, db_kitob) kiritiladi (2) va **Create** tugmachasi bosiladi (3).

Sayt domeni nomini lokal Web-server domenlari ro'yxatiga qo'shish

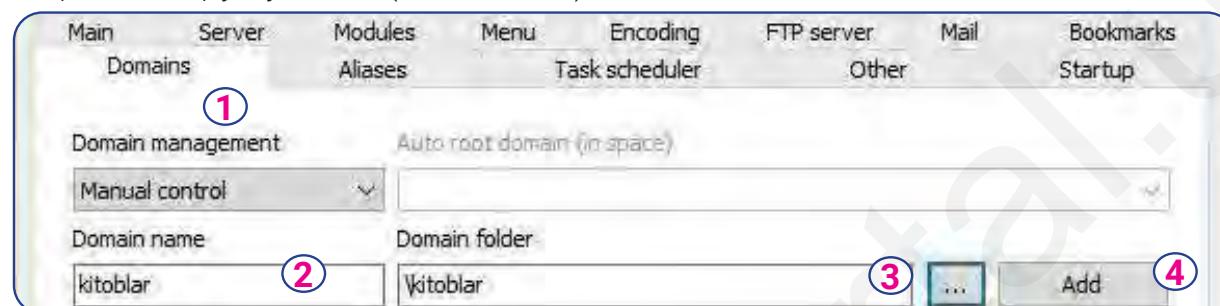
1. **Wordpress.org** manzilidan **wordpress download** tugmachasi orqali wordpress platformasi yuklab olinadi.
2. **OpenServer** menyusini bosib, **Project folder** bo'limi tanlanadi, ochilgan papkaga yuklab olingan Wordpress arxiv fayli ko'chirib o'tkaziladi.
3. Arxiv papka ushbu papka (domains papkasi)da ochiladi va u **kitoblar** deb nomланади.
- Tekshirib ko'ring, kitoblar papkasining ichida to'g'ridan-to'g'ri platformaning fayllari joylashgan bo'lishi kerak!
 4. OpenServer menyusini bosib, **Settings** oynasida **Domains** ilovasiga o'tiladi (1). **Domains**

14-DARS. CMSDA MAQSADGA YO'NALTIRILGAN WEB-SAYTLARNI YARATISH

49

management qismidan **Manual control** tanlanadi. **Domain name** qismiga domenning nomi (masalan, kitoblar) yoziladi (2) va **Domain folder** qismida papka (masalan, kitoblar) tanlanadi (3). Domenning nomini qo'shish uchun **Add** (4), so'ngra **Save** tugmachasi bosiladi.

5. OpenServer qayta yukланади (**Restart server**) ko'rsatmasi tanланади.

Sayt uchun platforma o'rnatish

- Brauzer ishga tushiriladi (masalan, Chrome), manzil qatoriga domenning nomi (kitoblar/) yoziladi.
- O'rnatish uchun oynada til tanlanadi va **Continue** tugmachasi bosiladi. Platformani o'rnatish uchun kerakli ma'lumotlarni o'qib, **Let's go!** tugmachasi bosiladi.
- Ma'lumotlar bazasi bilan bog'lanish uchun ma'lumot kiritiladi. Ma'lumotlar bazasi nomi (db_kitob) (1), foydalanuvchi nomi (root) (2), parol (root) (3), server nomi (localhost) (4), ma'lumotlar bazasi jadvallari uchun old qo'shimcha (5) yoziladi. **Submit** tugmachasi bosiladi (6) va keyingi oynada **Run the installation** tugmachasi tanlanadi.
- Keyingi oynada sayt nomi (masalan, Kitoblar olami), muharrir bo'limidan foydalanish uchun foydalanuvchi nomi (masalan, admin), parol (katta, kichik harflar, sonlar va belgilardan iborat parolni tanlang) va elektron pochta manzili kiritiladi hamda **Install WordPress** tugmachasi bosiladi. Foydalanuvchi nomi va parolni eslab qoling! Keyinchalik saytni boshqarish uchun ushbu login, parol orqali muharrir bo'limiga kirasisiz.
- Platforma o'rnatilgandan keyin **Sign In** orqali saytg'a kirish mumkin.

Below you should enter your database connection details. If you're not sure about these, contact your host.

Database Name	db_kitob	(1)	The name of the database you want to use with WordPress.
Username	root	(2)	Your database username.
Password	root	(3)	Your database password.
Database Host	localhost	(4)	You should be able to get this info from your web host, if localhost doesn't work.
Table Prefix	wp_	(5)	If you want to run multiple WordPress installations in a single database, change this.

Submit (6)